

ELEMENTS OF LICENTIOUS LANGUAGE IN ROMANIAN TRANSLATIONS: "THE FEAST OF THE GOAT", MARIO VARGAS LLOSA

Ioana Ilisei

PhD student, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The new kind of literature that came up with the Latin American boom in the mid-twentieth century implied the capture of reality in the smallest details and implicitly of the language of people from the society, from the poorest to the richest and the intellectuals. The richness of the Latin American novel comes from the release of the provincial criteria. Mario Vargas Llosa is an important exponent of Hispanic literature and comprises in his novels an irresistible force and power for the reader through the multitude of techniques used.

Argon, jargon or licensed language complements the description of space and characters, helping the reader to get to the smallest detail of the world presented by the author. The force of description, the blending of naturalism with traditional space, the fine portraits of the characters make the novel *La fiesta del Chivo* (*The feast of the Goat*) reach the minds of people. Belonging to the dictatorial novel, *The feast of the Goat* describes the last day of life of Rafael Leónidas Trujillo Molina, dictator of the Dominican Republic between 1930–1961, and his death. In spite of this political and social framework, Vargas Llosa describes all the people around the president using the language as a weapon to complete the description of the Dominican Republic society.

Keywords: argot, *The feast of the Goat*, Latin American literature, translation, Vargas Llosa

În secolul al XIX-lea s-au dezvoltat diverse curente literare în Spania (realism, costumbrism, naturalism etc.), iar în America hispanică apare începând cu jumătatea secolului al XX-lea un nou tip de literatură – *el boom latinoamericano* – care au implicat o apropiere de realitatea descrisă. În acest sens, autorii au surprins nu doar realitatea mediului în care trăiau, ci și limbajul claselor sociale cu argotisme, vulgarisme sau limbaj licențios¹. Cum sunt puține opere latinoamericane care să fie traduse în limba română sau să curpindă un corpus consistent de limbaj licențios și înjurături am ales ca operă reprezentativă romanul *La fiesta del Chivo* (*Sărbătoarea Țapului*) al scriitorului peruan Mario Vargas Llosa. Conform cercetării întreprinse acest aspect al argoului, limbajului licențios, înjurăturilor nu a fost explorat din perspectivă traductologică sau pe literatură, fapt care m-a determinat să abordez această temă.

Mario Vargas Llosa (născut la 28 martie 1936 la Arequipa, Perú) a ajuns să ocupe un loc important în literatura universală prin arta realistă și poetică, americană și universală a operei sale. „Romanul latinoamerican a dat lumii opere notabile tocmai pentru că bogăția lui s-a descătușat de criteriile provinciale și indulgente care îl controlau”. Vargas Llosa este unul dintre cei mai importanți exponenți în viața ai literaturii hispanice și se bucură de o multitudine de studii dedicate operei sale. Opera lui a suferit schimbări importante față de primele romane apărute în anii 1960. „Pentru a determina dacă gradul de perfecțiune creativă a primelor opere a scăzut sau dacă timpurile noi au favorizat și marcat opera narativă doar cititorii pot determina, deoarece literatura este individuală, subiectivă și liberă”. Dubla calitate a lui Vargas Llosa de a fuziona o poveste interesantă prin experiența profundă cu scara valorilor tradiționale prin numeroase tehnici, subliniază „forța seducătoare a romanului

¹Ricardo Senabre, Ascención Rivas, Iñaki Gabarain (eds.), *El lenguaje de la literatura (siglos XIX y XX)*, Editorial Ambos Mundos, Salamanca, 2004, pp. 275–276.

care aparține artei contemporane”. Din punctul de vedere al tematicii abordate, Vargas Llosa se încadrează în romanul tradițional latinoamerican: tratează aspectul violenței, al militarismului, al rasismului sau rolul femeii. Vargas Llosa este numit *realist* sau *neo-realist*, termeni folosiți și de el însuși. În privința teoriei literare, Vargas Llosa se bazează pe cazuri concrete, iar ideile sale sunt în concordanță cu experiența proprie. Romanul *La fiesta del Chivo* se încadrează în romanul dictatorial și surprinde ultima zi din viața lui Rafael Leónidas Trujillo Molina, dictator al Republicii Dominicane între 1930–1961, și moartea acestuia. Considerat Părintele Patriei, Trujillo este descris în roman ca cineva care crede că rolul său este de a scoate țara din barbarism și de a o face modernă și civilizată, demnă de comunitatea internațională. Autorul portretizează nu doar un tiran, ci „un fanatic care se simte îndreptățit să facă orice cu scopul de a-și îndeplini obligațiile: un despot, un egocentric convins că aproapele este doar un mijloc pentru scopul său”. Cu acest roman, Vargas Llosa ajunge în mintea oamenilor „prin ficțiuni și fantezii ale unui tiran care a subjugat o țară latinoamericană”².

Mario Vargas Llosa prezintă faptele reale ale istoriei în privința lui Trujillo și a asasinilor săi, însă povestea paralelă a familiei Cabral este fictivă. În *Sărbătoarea Țapului*, operă care se încadrează în tipologia romanelor dictatoriale, Vargas Llosa, ca și alți scriitori latinoamericani, prezintă realitatea continentului sud-american prin noul tip de roman promovat după anii 1960. Acesta scoate în evidență violența cruntă, teroarea din rîndul oamenilor și toate aspectele regimurilor dictatoriale specifice întregii lumi latinoamericane și care au creat o nouă tendință în literatura ibero-americană, dar oferă și o nouă deschidere internațională asupra acestui continent. Importanța abordării acestor teme rezidă în însăși conștientizarea propriilor probleme naționale, ridicate și chiar generalizate la nivelul întregului continent hispano-american. Tipul de narațiune simultană folosit de Vargas Llosa, în care acțiunile se desfășoară în prezent, îi permite cititorului să fie implicat în derularea acțiunii pe parcursul lecturii. În roman se dezvoltă trei fire narative: trecerea în revistă a ultimei zile a lui Trujillo, povestea Uraniei (care se întoarce în Republica Dominicană după 35 de ani) și așteptarea asasinilor lui Trujillo. Aceste trei aspecte apar intercalate și în structura romanului: primul capitol îi corespunde Uraniei, al doilea dictatorului și al treilea conspiratorilor. Această secvență se repetă pînă la moartea lui Trujillo, cînd a doua și a treia poveste se contopesc, devenind doar una, cea despre torturarea asasinilor și schimbările la nivel politic. Această tehnică are ca scop crearea suspansului prin întreruperea poveștii, care este reluată peste cîteva capitole, permițînd astfel descoperirea pas cu pas a intrigii și a elementului conector al celor trei fire narative³. Ca și Alejo Carpentier sau ceilalți autori din *boom-ul* latinoamerican surprind realismul-magic prin faptele și personajele preluate din realitatea care i-a marcat pe ei însăși sau comunitățile cu care au luat contact. Ca un maestru al tehnicii, Vargas Llosa „amestecă expunerea riguroasă și gîndirea sa de eseist politic istoria cunoscută de toți cu ficțiunea care unifică întregul”. Suspansul este prezent pe parcursul romanului, iar în evoluția acțiunii, se poate observa atenția pentru detalii în cazul anumitor scene sau personaje, precum și întrepătrunderea imperceptibilă a persoanelor reale cu cele istorice⁴.

² Carlos Granés, *La revancha de la imaginación. Antropología de los procesos de creación: Mario Vargas Llosa y José Alejandro Restrepo*, R. B. Servicios Editoriales, Consejo Superior de Investigaciones científicas, Madrid, 2008, p. 82; Horacio Salas, *Mario Vargas Llosa: denuncia social y expresión literaria*, în Valentin Tascón, Fernando Soria, *Literatura y sociedad en América Latina*, Editorial San Esteban, Salamanca, 1981, pp. 141–160; Efraín Kristal, *Temptation of the world: the novels of Mario Vargas Llosa*, Vanderbilt University Press, Nashville, 1998, pp. XI–XV.

³<http://www.elcultural.com/revista/letras/La-fiesta-del-chivo/18306>, consultat la 20 iunie 2017; <https://www.revistaojo.com/2018/05/27/la-fiesta-del-chivo/>, consultat la 20 iunie 2018.

⁴<http://www.monografias.com/trabajos81/analisis-obra-fiesta-santo-domingo/analisis-obra-fiesta-santo-domingo2.shtml>, consultat la 28 mai 2018; <http://www.latinartmuseum.com/trujillo.htm>, consultat la 20 mai

Am ales argoul, jargonul și limbajul licențios deoarece acest aspect încă nu a fost explorat în literatură sau din perspectivă traductologică, conform cercetării făcute. Se poate observa că argoul, jargonul, registrul colocvial sau informal ne introduc în lumea descrisă de autor și, mai ales, ajută la caracterizarea personajelor și la definirea personalității lor. Limbajul informal, colocvial, familiar, argoul sau înjurăturile presupun eliberarea de constrângeri și limitări, duc la construirea unei dimensiuni ironice în planul naratorului sau presupun dezinvoltura.

Acest articol are ca scop analiza elementelor de argou, jargon și limbaj licențios din romanul *La fiesta del Chivo* și traducerea acestuia în limba română: *Orașul și cîinii* (2002, 2014)⁵. Explicația cuvintelor va fi în limba română, iar la sfârșitul articolului se poate consulta explicația în limba spaniolă din sursele utilizate. Așadar, am selecționat cuvintele care au între 11 și 14 repetiții pe parcursul textului:

➤ *¡(qué) carajo!* se repetă de 11 ori;

Carajo (*echarle un par de ~s; ante esos ~s; echar de ~s; ¡De qué ~ te sirve ponerte bravo; Lo echó a ~s; Ya no entiendo nada de nada, ~; Esta vaina se fue al ~; ¡~, esta noche me emborracho!; Que se vayan al ~; echaría los ~s necesarios; ¡~!; qué ~ hacer; Qué ~ hacemos aquí; Ríndanse, ~; Quién ~ se cree usted; No hay gratitud en tu sangre, ~; Qué ~; Quién ~*)— s-o înjure / să-i zică ceva de dulce; în fața netrebnicilor ăloră / în fața acelor nenorociți; să-i ia la rost / să-i ia la înjurături; La ce dracu' îți folosește să te înfurii? / La ce mama dracului îți folosește să te înfurii; Îl înjură; La dracu'! Eu nu mai înțeleg absolut nimic / Eu nu mai înțeleg nimic, fir-ar al dracului!; Afacerea asta s-a dus dracului / De treaba asta s-a ales praful; La dracu', în noaptea asta o să mă îmbăt! / Drace, în noaptea asta mă fac criță!; Să-i ia dracu'; va înjura de toți dracii / îi va înjura de mama focului; La dracu'!; ce mama dracului să facă / ce dracu' să facă; Ce dracu' facem aici; Predați-vă! La dracu' / Predați-vă, ce dracu'; Cine dracu' vă credeți / Cine mama dracului vă credeți; Rahat! Recunoștința nu curge prin sângele tău / Pic de recunoștință nu trece prin sângele tău, la dracu'; Ce dracu'; Cine dracu'

Cu sens primar de „penis” în DRAE (vulgar, argou sexual), apoi de „loc îndepărtat” (Mx, Co; limbaj popular), ca substantiv mai semnifică și „persoană mizerabilă, ticăloasă, rea” (Bo, Ch; limbaj popular și cult), o „persoană oarecare” (Ho, RD; peiorativ) sau „persoană incapabilă, proastă” (Ho, ES, Ni; peiorativ). Atunci când substantivul este utilizat ca interjecție (*¡(qué) carajo!*) reflectă surpriza, enervarea, stupiditatea întrebării sau afirmației interlocutorului și este osben, vulgar (limbaj informal). Interjecția peiorativă din limbajul informal, (*irse*) *al carajo* (aparitiile 7 și 9), exprimă respingerea față de ceva sau cineva, dezgustul. Expresiile *echar (un par) de carajos / echar a carajos* au fost traduse prin parafrază, schimb de simbol și literal în cele două traduceri cu perechile *a înjura / a spune ceva de dulce* (a spune lucruri dezagreabile, a certa; expresie familiară), *a lua la rost* (expresie populară ce înseamnă „a certa, a reproșa”) / *a lua la înjurături, a înjura de toți dracii / a înjura de mama focului* (expresiile „de toți dracii” și „de mama focului” care înseamnă „strașnic, foarte urât”, folosite pentru amplificare) și verbul *a înjura*. Se mai pot

2018; César Fernández Moreno, *AméricaLatina en su literatura*, séptima edición, Siglo Veintiuno Editores, México D.F., 1980, p. 199; José Miguel Oviedo, *Mario Vargas Llosa: la invención de una realidad*, Barral Editores, Barcelona, 1970, pp. 11–13.

⁵ Mario, Vargas Llosa, *La fiesta del Chivo*, Santillana Ediciones Generales, Punto de lectura, Madrid, 2006; Mario Vargas Llosa, *Sărbătoarea Țapului*, traducere de Luminița Voinea-Răuț și Mariana Sipoș, Editura ALLFA, București, 2002; Mario, Vargas Llosa, *Sărbătoarea Țapului*, traducere din spaniolă de Gabriela Ionescu, Humanitas, București, 2014.

aplica expresiile argotice „a înjura de toți sfinții”, „a înjura ca la ușa cortului” (foarte urât). Locuțiunea verbală peiorativă *irse algo al carajo* (2 apariții) s-a tradus literal și prin adaptare culturală cu perechea *a se duce dracului / a se alege praful* (a se nimici, a fi distrus) și cu expresia *a lua dracul* (a se termina urât). În cea de a doua apariție, când este utilizat ca substantiv (sens din limba spaniolă din America hispanică), s-a tradus literal cu apelativele depreciative *netrebnic* în prima traducere, respectiv *nenorocit*, în cea de a doua. În aparițiile ca interjecție (11 la număr) s-a tradus literal și prin compensare cu perechile de imprecății vulgare și depreciative *ce (la ce, la, cine mama) dracu'(lui) / ce (la ce, la, cine mama, cine, ce mama) dracu'(lui), drace*. O singură dată a fost tradus prin schimb de simbol, în prima variantă traductologică, cu vulgarismul *rahat*⁶.

➤ *hijo de puta* (12 apariții);

Hijo, -a (ese ~ de puta consiguió metérsela en la cama; otro ~ de puta; mataré con mis manos al ~ de puta; aquel ~ de puta; al ~ de puta del director; estos ~s de puta; Ah, ~ de puta; no soy tan ~ de puta; ~ de puta; inmundo ~ de puta; ~ de puta; esos ~s de puta) – nenorocitul ăla reușise să i-o vîre în pat / nenorocitul ăla reușise să i-o bage în pat; celuilalt ticălos / celuilalt nenorocit; o să-lucid cu mâna mea pe ticălosul / am să-lucid cu mâna mea pe nenorocitul; nenorocitul ăla / ticălosul ăla; netrebnicului de director / nenorocitul de director; ticăloșii ăștia / nenorociții ăștia; Ah, ticăloșule / Ah, nenorocitul; nu sunt un nemernic / nu sunt chiar așa de nenorocit; fiu de cățea / Scîrbă; puiului de cățea / jegosului și nenorocitului; Pui de cățea / Nenorocitul; nemernicii ăia / jechoșii ăia

Argotismul *hijo(s) de puta* este obscen și se referă la persoane rele, ticăloase, mizerabile, echivalentă fiind în limba spaniolă din America cu vulgarismul *hijo de mil putas / hijo de la gran siete / hijo de mil / hijo de una gran siete*. Expresia obscenă *hijo de puta* (12 apariții) s-a tradus prin parafrază, schimb de simbol și transpoziție cu epitetele sinonime depreciative *nenorocit* (la prima apariție a fost folosit în ambele traduceri), perechea *ticălos* (de patru ori în prima traducere) / *nenorocit* (în patru cazuri în cea de a doua) sau *nemernic / netrebnic / scîrbă / jegos* (de două ori, iar o dată apare alături de *nenorocit* în traducerea din 2014 pentru compensare). Traducerea literală s-a făcut cu sintagmele peiorative *fiu/pui de cățea*. Propun sintagma „fiu de curvă” sau argotismul vulgar „porc de cîine”⁷.

➤ *joder* apare de 13 ori;

Joder (no ~ían con la soberanía; aunque siguieran ~iendo; ~ían, eso sí; no habían dejado un solo día de ~; No me ~a, teniente; Por ~; a veces ~ía también en la ciudad capital; esto se ~e; Estás ~ido; nos ~imos; No podemos ~ más a esta familia; no ~as; Ahora, estamos ~idos) – nu l-ar mai regula la cap cu suveranitatea / nu i-ar mai fi tot frecat cu suveranitatea; chiar dacă or să-l mai reguleze la cap / chiar dacă o să-l enerveze în continuare; Să-l scoată din pepeni, asta da / Îl scoteau din sărite, într-adevăr; nu-l scutiseră nici măcar o singură zi / nu fusese nici o zi în care să nu-l scoată din sărite; Nu mă enerva, locotenente / Nu mă scoate din sărite, locotenente; Așa, de-al naibii! / De-al dracului; își făcea

⁶ DRAE, DAMER, consultate la 14 septembrie 2017; DALI, p. 83b; DSR, p. 174a; DEX 2009, p. 155b *căca* și *căcăt*, 166a *ceapă*, 403a *foc*, 614b *mama* și 962a *rost*; DLRLC, p. 164a *drăcie*, p. 176a–177 *duce*; DOOM 2, p. 301 *fiș*; DALR 2007, p. 89b *drăcie*, 91b *a-l durea în bigă / în cot / în cur / în șpiț*, 145a *la dracu-n praznic*, 154b *a lua la rapanghel / la refec / la rost / la trei păzește*, 261a *unde a dus mutu' iapa / și-a înțarcat dracul copiii / și-a pierdut dracul potcoavele* și 290 *a înjura*.

⁷ DRAE pentru *hijo* și *perra*, DAMER pentru *hijo*, consultate la 14 septembrie 2017; DALI, p. 206a *hijo*; DAELP, p. 81a *hijo*; GDEA, p. 1594c *perra*; DSR, p. 479b; DEX 2009, p. 987a *scîrbă*.

de cap și în capitală / se dădea în stambă și în capitală; se duce dracului totul / se duce totul de rîpă; Ești pierdut / Ești terminat; am dat de dracu'; Nu putem să mai stăm pe capul acestei familii / Nu putem să nenorocim familia asta; nu te prosti / mai lasă-mă; Acum ne-a luat dracu' / Acum suntem terminați

Verbul argotic *joder* înseamnă în primul rînd „a face sex”, iar expresia *no joda(s)* înseamnă „a nu deranja”, „a (nu) necăji”, „a (nu) enerva”. În America hispanică are și sensul de „a face glume” sau „a-și bate joc” (Ho, ES, Ni, CR, Cu, Ve, Ec, Bo, Py, Ar, Co, Ch, Ur, limbaj popular; vulgarism), de „a răni” sau „a omori” (Ho, Ni; vulgarism), de „a face rău” sau „a prejudicia pe cineva” (Ho, ES, Ni, Bo, Ch, Ur; limbaj popular și cult). Pentru verbul argotic *joder*, cu 13 repetiții, în prima variantă traductologică s-au aplicat tehnici precum parafrizarea, traducerea literală și transpoziția în utilizarea verbelor și expresiilor peiorative, depreciative și vulgare *a regula* (de două ori), *a scoate din pepeni*, *de-al naibii*, *a-și face de cap* (a face prostii, a face pe nebunul), *a se duce dracului / a da de dracu' / a lua dracu(l)*, *a-i sta pe cap cuiva* (a incomoda), verbul eufemistic *a scuti* cu sensul de „a lăsa în pace”, *a enerva* (a nu enerva), verbul *a se prosti* cu sensul familiar de „a se fandoni, a face mofturi” și *a fi pierdut* cu sensul de „a fi distrus, terminat”. Se mai pot folosi și argotismele vulgare „a freca (fute) la icre / cap” sau „a-și da în petic”. În cea de a doua traducere, aplicînd traducerea literală, modulația liberă și transpoziția s-au utilizat vulgarismele *a freca / a scoate din sărite* (de trei ori) / *a se da în stambă / a se duce de rîpă* (a se distruge, a se nimici) / *a nenoroci / a fi terminat* (distrus, nenorocit) și interjecția *mai lasă-mă* cu sensul de „a nu enerva, a lăsa în pace” (se poate înlocui cu „a fute la cap”: nu mă mai fute la cap)⁸.

➤ *pendejada* are 14 apariții;

Pendejada (~s; *preguntan* ~s; *no perdía el tiempo en* ~s; ~s *que al Generalísimo le daban risa; basta de* ~s; *j~s!*; *¿Sigue creyendo esa ~?*; *leer las* ~s; *perdía el tiempo en estas* ~s; *ni* ~s; *Que se deje de* ~s; *Qué* ~; *se trague la* ~; *Basta de* ~s) – tîmpeniile; pun întrebări cretine / pun întrebări tîmpite; nu-și pierdea timpul cu prostii / nu-și pierdea vremea cu tîmpenii; prostii care-l făceau să rîdă pe Generalisim / tîmpenii care-l făceau să rîdă pe Generalisim; gata cu prostiile / gata cu tîmpeniile; Prostii!; Mai credeți în această negliobie? / Continuați să credeți în această tîmpenie?; să citesc negliobiile / să citesc tîmpeniile; pierdea timpul cu aceste fleacuri / pierdea timpul cu idioteniile astea; asemenea slăbiciuni / asemenea tîmpenii; Să se lase de tîmpenii / Să termine cu prostiile; Ce prostie / Ce tîmpenie; să înghită gargara / să înghită vrăjeala; S-a terminat cu fandoselile / Destul cu prostiile

Substantivul *pendejada* (derivat din substantivul *pendejo*) se utilizează doar în America hispanică ca vulgarism în limbaj popular și cult cu sensul de „prostie, mîrșăvie” (Mx, Gu, Ni, Pa, RD, PR, Co, Ve, Ec, Bo:V, Ch, Ur), „lucru fără importanță sau valoare” (RD, Ve, Ex, Bo, Ch; Ho, Ni, cu sens peiorativ), de „glumă proastă, de prost gust” sau „bătaie de joc” (Bo:V), „vorbă sau comportament infantil” (Py, Ar, Ur, vulgarism; Ch, limbaj popular) etc. Americanismul vulgar *pendejada* s-a tradus literal și prin adaptare culturală cu substantivele sinonime și depreciative *tîmpenie* (la prima apariție în ambele traduceri), perechea *prostitie* (o dată la prima traducere; de două ori la a doua) / *tîmpenie* (de trei ori la a doua traducere; o dată la prima) apare la patru apariții, perechea *neghiobie* / *tîmpenie* s-a utilizat la două apariții consecutive, s-au mai folosit *cretin* / *tîmpit* / *fleacuri* (vorbe de clacă,

⁸ DRAE pentru *joder*, DAMER pentru *joder*, consultate la 14 septembrie 2017; DSR, p. 525a; GDEA, p. 1272a *joder*; EDI, p. 2457a *joder*; MDA, p. 169b *bate*; DALR 2007, p. 80a *a-și da în petic* și b *a se da în stambă*, 104b *a o feșteli*, 111b *a freca la melodie*, 113b *futut* și *a fute la cap / icre*; DEX 2009, p. 887b *prosti*, 910b *rahat*, 922a *răcâi* și 996b *scuti*.

nimicuri) / *idioțenie* / *slăbiciune* (cu sensul figurat de „lipsă, defect”; se poate înlocui cu *imbecilitate*) / *gargară* (sens figurat și peiorativ de „vorbărie, vorbe goale, fără conținut”) / *vrăjeală* (termen familiar pentru „înșelătorie, minciună”) / *fandoseală* (familiar cu sensul de „moft, plin de pretenții, sclifoseală”; se poate înlocui cu „idioțenie”, „tîmpeală”)⁹.

Lumea hispanică nu este atît de pudică, iar folosirea vulgarismelor *coño*, *carajo*, *joder* sau *maldita sea* nu este atît de deranjantă, precum ar fi la noi sau cum ni s-ar părea nouă. Traducerea și traducătorul au un rol important de mediere culturală, însă fiecare țară, fiecare națiune are specificul ei, care cateodată este greu de înțeles din cărți, atunci cînd nu ai avut nici un contact direct cu acei oameni sau acea cultură. De altfel, cultura latinoamericană este puțin cunoscută în România, iar traducerea literară au început să ia amploare abia în ultimele decenii. Pe lîngă importanța pe care o au din punct de vedere lingvistic, romanele hispanice reprezintă o biografie creată prin imagini și figuri de stil, prin personaje tipice și descrieri ale locurilor și obiceiurilor țărilor din America Centrală și de Sud.

Conform analizei cuvintelor selectate se poate observa că s-au folosit combinații de două sau mai multe tehnici de traducere, în funcție de complexitatea cuvintelor și expresiilor sau de context. Tehnicile sau combinațiile de tehnici utilizate în analiza noastră sunt traducerea literală, schimbul de simbol, traducere literală cu compensare, parafrazăre cu schimb de simbol și traducere literală, traducere literală alături de adaptare culturală, parafrazăre cu schimb de simbol și transpoziție, parafrazăre alături de traducere literală și transpoziție sau traducere literală cu modulație liberă și transpoziție. Traducerea presupune redarea unei realități culturale în alta, iar acest lucru este dificil și presupune un efort susținut din partea traducătorului. Traducătorul are un rol important de mediator între autor și public, dar are și rolul de a rămîne fidel sensului și mesajului din textul sursă. Se poate observa că în cazul limbajului licențios, a înjurăturilor, a argoului traducerea este mai complexă, deoarece aceste elemente sunt înrădăcinate în istoria și cultura țării și nu există echivalență totală de termen pe termen.

Teroarea, haosul sau dezumanizarea sunt pe lîngă teme ale romanului lui Vargas Llosa, și „principalul motor al simbolicului, adică al actului de creație”. Scriitorii fac în așa fel încît în fața haosului „să creeze lumi artistice în care să aranjeze realitatea într-un fel diferit, după propriile valori și dorințe”: personajele devin *actori*, apar exagerări, omisiuni, exemplificări etc. Astfel, de la romanul moral, *La ciudad y los perros*, cu care a debutat pe scena literaturii mondiale, Vargas Llosa a ajuns la romanul dictatorial *La fiesta del Chivo* cu care a cîștigat Premiul Nobel în 2010: două dintre capodoperele care încununează opera scriitorului și eseistul peruan¹⁰.

După analiza corpusului de cuvinte și expresii licențioase, se poate observa faptul că diferențele dintre limba spaniolă peninsulară (standard) și limba spaniolă din America hispanică sunt ilustrate în fiecare pagină a literaturii fostului Imperiul Colonial Spaniol. Se regăsesc cuvinte specifice teritoriului Americii hispanice, denumite *americanismos* (americanisme), dar și cuvinte care au fost folosite cu sensul pe care l-au deprins pe teritoriul de peste ocean, sau sunt specifice doar unei anumite zone sau țări de pe vastul continent central și sud american.

⁹ DRAE, DAMER, consultat 21 septembrie 2017; DSR, p. 680b; DALI, p. 314a; GDEA, p. 1579c; DSLR, p. 1340 *tîmpeală*; DEX 2009, p. 23b *aiureală*, 380b *fandoseală*, 399b *fleac*, 426b *gargară* și 1025b *slăbiciune*; DEXI, p. 2200c *vrăjeală*; DALR 2007, p. 269b *vrajă* și *vrăjeală*.

¹⁰ Helena Establier Pérez, *Mario Vargas Llosa y el Nuevo arte de hacer novelas*, Publicaciones Universidad de Alicante, segunda edición, Alicante, 1998, pp. 12–13; Carlos Granés, *op. cit.*, p. 18; Inger Enkvist, *Las técnicas narrativas de Vargas Llosa*, Romanica Gothoburgensia ed. Gunnar von Proschwitz XXXVI, Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg, 1987, p. 5.

ABREVIERI

Am – America

An – Anzi
 And – Andaluzia
 Ant – Antile
 Ar – Argentina
 Az – Arizona
 Bo – Bolivia
 Br – Brazilia
 C – centru / central(ă)
 Ca – California
 Can – Insulele Canare (Canarias)
 Car – Caraibi
 Ch – Chile
 Co – Columbia
 CR – Costa Rica
 Cu – Cuba
 E – est
 Ec – Ecuador
 ES – El Salvador
 EU – Statele Unite (Estados Unidos)
 Gu – Guatelama
 Ho – Honduras
 Mad – Madrid
 Mi – Michoacán
 Mx – Mexic
 N – nord
 Ni – Nicaragua
 NM – Nuevo México
 NV – nord-vest
 Pa – Panamá
 Pe – Perú
 PR – Puerto Rico
 Py – Paraguay
 RD – Republica Dominicană
 S – sud
 SD – Santo Domingo
 Ur – Uruguay
 V – vest
 Ve – Venezuela
 Yuc – Peninsula Yucatán

SIGLE

DAELP – *Diccionario de argot español y lenguaje popular*, primera edición
 DALI – *Diccionario de Argot y del Lenguaje Informal (jergas carcelarias, de la delincuencia, de la mendicidad, del deporte, de la tauromaquia, de la prostitución, sexual, etc. y lenguajes de Germania y caló o gitano)*
 DALR 2007 – *Dicționar de argou al limbii române*, 2007

DAMER – *Diccionario de americanismos*, varianta electronică
<http://lema.rae.es/damer/>

DEX 2009 – *Dicționarul explicativ al limbii române*, 2009

DEXI – *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*, 2007

DLRLC – *Dicționarul limbii române literare contemporane*, volumul I A–C (1955), volumul al II-lea D–L (1956), volumul al III-lea M–R (1957), volumul al IV-lea S–Z (1957)

DOOM 2 – *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*

DRAE – *Diccionario de la Real Academia Española*, varianta electronică
<http://dle.rae.es/>

DSR – *Dicționar spaniol-român*, ediția a II-a, 2010

DSLRL – *Dicționarul de sinonime al limbii române*, 1982

EDI – *Enciclopedia del idioma. Diccionario histórico y moderno de la lengua española (siglos XII al XX), etimológico, tecnológico, regional e hispanoamericano*, tomo I letras A–CH y tomo II letras D–M

GDEA – *Gran diccionario de uso del español actual*, 2001

MDA – *Micul dicționar academic*, volumul I A–M, ediția a II-a, 2010

BIBLIOGRAPHY

Texte originale

1. Vargas Llosa, Mario, *La fiesta del Chivo*, Santillana Ediciones Generales, Punto de lectura, Madrid, 2006.

Traduceri

1. Vargas Llosa, Mario, *Sărbătoarea Țapului*, traducere de Luminița Voinea-Răuț și Mariana Sipoș, Editura ALLFA, București, 2002
2. Vargas Llosa, Mario, *Sărbătoarea Țapului*, traducere din spaniolă de Gabriela Ionescu, Humanitas, București, 2014.

Lucrări despre autor și opera

1. Enkvist, Inger, *Las técnicas narrativas de Vargas Llosa*, Romanica Gothoburgensia XXXVI, Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg, 1987.
2. Establier Pérez, Helena, *Mario Vargas Llosa y el Nuevo arte de hacer novelas*, Publicaciones Universidad de Alicante, segunda edición, Alicante, 1998.
3. Fernández Moreno, César, *América Latina en su literatura*, séptima edición, Siglo Veintiuno Editores, México D.F., 1980.
4. Granés, Carlos, *La revancha de la imaginación. Antropología de los procesos de creación: Mario Vargas Llosa y José Alejandro Restrepo*, R. B. Servicios Editoriales, Consejo Superior de Investigaciones científicas, Madrid, 2008.
5. Kristal, Efraim, *Temptation of the world: the novels of Mario Vargas Llosa*, Vanderbilt University Press, Nashville, 1998.
6. Oviedo, José Miguel, *Mario Vargas Llosa: la invención de una realidad*, Barral Editores, Barcelona, 1970.
7. Tascón, Valentín; Soria, Fernando (dirigido por), *Literatura y sociedad en América Latina*, Editorial San Esteban, Salamanca, 1981.

Dicționare

8. Academia Republicii Populare Române, *Dicționarul limbii române literare contemporane*, volumul I A–C, volumul al II-lea D–L, volumul al III-lea M–R,

- volumul al IV-lea S–Z, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1955–1957.
9. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, volumul I A–M, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, 2010.
  10. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.
  11. Asociación de Academias de la Lengua Española, *Diccionario de americanismos*, Santillana, Madrid, 2010, varianta electronică <http://lema.rae.es/damer/>.
  12. Calciu, Alexandru; Samharadze, Zaira, *Dicționar spaniol-român*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
  13. Coteanu, Ion; Seche, Luiza; Seche, Mircea, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, Editura Enciclopedic Gold, 2009.
  14. *Diccionario de la Real Academia Española*, Edición del Tricentenario, vigesimotercera edición, 2014, varianta electronică <http://dle.rae.es/>.
  15. Dima, Eugenia (coordonator), *Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române*, Editura Arc & Gunivas, Geneva, 2007.
  16. León, Víctor, *Diccionario de argot español y lenguaje popular*, primera edición, Alianza Editorial, Madrid, 1980.
  17. Olivera Bravo, José-Luis, *Diccionario de Argot y del Lenguaje Informal (jergas carcelarias, de la delincuencia, de la mendicidad, del deporte, de la tauromaquia, de la prostitución, sexual, etc. y lenguajes de Alemania y caló o gitano)*, R.P.I de Madrid, Propiedad del autor y de sus editores, Made in SUA, Columbia SC, 26 January 2018, ISBN – 9781520508443.
  18. Sánchez, Aquilino (editor), *Gran diccionario de uso del español actual*, Sociedad General Española de Librería, Madrid, 2001.
  19. Seche, Luiza; Seche, Mircea, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, Editura Republicii Socialiste România, București, 1982.
  20. Volceanov, George, *Dicționar de argou al limbii române*, Editura Niculescu, București, 2007.

Enciclopedii

1. Alonso, Martín, *Enciclopedia del idioma. Diccionario histórico y moderno de la lengua española (siglos XII al XX), etimológico, tecnológico, regional e hispanoamericano*, tomo I letras A–CH y tomo II letras D–M, Aguilar, Madrid, 1958.

Surse online

8. <http://www.elcultural.com/revista/letras/La-fiesta-del-chivo/18306>, consultat la 20 iunie 2017.
9. <https://www.revistaajo.com/2018/05/27/la-fiesta-del-chivo/>, consultat la 20 iunie 2018.
10. <http://www.monografias.com/trabajos81/analisis-obra-fiesta-santo-domingo/analisis-obra-fiesta-santo-domingo2.shtml>, consultat la 28 mai 2018.

GLOSAR

Carajo: „1. m. malson. miembro viril.; interj. malson. U. para expresar sorpresa, contrariedad, etc. **qué carajo** 1. expr. malson. Denota fuerte negación, decisión, contrariedad, etc.” (DRAE); „I. 1. m. Mx, Co. Lugar muy lejano. pop. II. 1. m. Bo, Ch. Persona mala, despreciable. pop + cult → espon.” (DAMER); „1. (*inf.*) miembro

viril. 2. (*inf.*) Se emplea en expresiones de enfado, fastidio, contradicción, admiración, sorpresa o extrañeza” (DALI)

Hijo de puta: „1. m. y f. malson. Mala persona. U. c. insulto.” (DRAE); „1. (*inf. insult.*) Persona perversa o vil y despreciable. 2. Insulto muy fuerte y grave.” (DALI); „Seguido de complemento da origen a numerosas expresiones injuriosas, equivalentes a hijo de puta: *hijo de condón pinchado, hijo de cura, hijo de la Gran Bretaña, hijo de la gran puta, hijo de la grandísima, hijo de monja, hijo de perra*” (DAELP)

Joder: „I. 1. intr. Ho, ES, Ni, CR, Cu, Ve, Ec, Bo, Py, Ar; Co, Ch, Ur, pop. Bromear o hacer burlas. vulg. 2. Ho, ES, Ni, Cu, Ve, Ec, Py, Ar; Ur, pop.; juv. Divertirse, generalmente en una reunión informal. vulg. II. 1. tr. Ho, Ni. Herir o matar una persona a alguien. vulg. 2. Ho. Reprender, regañar o encarcelar a alguien. III. 1. tr. Ho, ES, Ni, Bo; Ch, Ur, espon. Perjudicar a alguien, especialmente en una transacción o negocio. pop + cult → espon. 2. PR. Derrotar una persona a alguien arrolladoramente. vulg; pop + cult → espon.” (DAMER); „1. intr. malson. Practicar el coito. 2. prnl. malson. Aguantarse o fastidiarse. 3. prnl. malson. Estropearse o dañarse. 4. tr. malson. Poseer sexualmente a alguien. 5. tr. malson. Molestar o fastidiar a alguien. U. t. c. intr. 6. tr. malson. Destrozar, arruinar o echar a perder algo. 7. interj. malson. U. para expresar enfado, irritación, asombro, etc.” (DRAE); „s. XIV al XX. Practicar el coito. En una inscripción cristiana de 1332-54 se lee la maldición: *fodido sea. RFE, II-120. || 2. CHILE y MÉJ. Molestar, fastidiar, jorobar. || Estar JODIDO. Andar de mala suerte.—No JODA. No moleste.*” (EDI)

Pendejada: „1. f. coloq. tontería (|| dicho o hecho tonto). U. m. en Am. 2. f. coloq. tontería (|| cosa de poca entidad o importancia). U. m. en Am.” (DRAE); „I. 1. f. Mx, Gu, Ni, Pa, RD, PR, Co, Ve, Ec, Bo:O, Ch, Ur. Tontería, bobada. vulg; pop + cult → espon. (pendejá). 2. RD, Ve, Ec, Bo, Ch; Ho, Ni, desp. Cosa sin valor ni importancia. pop + cult → espon. (pendejá). 3. Bo:O. Burla, broma, generalmente pesada. pop + cult → espon. II. 1. f. Py, Ar, Ur, vulg; Ch, pop. Dicho o conducta infantiles. III. 1. f. RD, Pe, Bo:O; PR, vulg. Deshonestidad cometida con astucia para que tenga éxito. pop + cult → espon. (pendejá). 2. RD, PR, Bo. Hecho o situación muy molestos o dañinos. pop + cult → espon. (pendejá). 3. Ch. Acto malintencionado o con el que se intenta perjudicar a otro. pop + cult → espon.” (DAMER)